

manifesta, vel quasi ad bellum, quæ erit Dei et Christi, cui Deus dabit efficaciam.

VERS. 16. — *In nubibus.* Quia nubes suscipiet eos, ut Christum in ascensione susceperit, unde alius interpretes dicit : *Bajulis nabibus.*

CAPUT V.

VERS. 1. — *De temporibus.* Id est an æstate, an hieme, an die vel nocte. *Et momentis.* Scilicet qua hora dici vel noctis venturus sit Christus.

VERS. 2. — *Dies Domini.* Hic dies est hominum pro libitu suo, sed tunc erit dies Domini. *Sicut fur.* Ita improvisus veniet malis tunc, quod et in obitu cujusque fit. Sicut fur, non dico die sed nocte, cum latentius venit, et homines dormiunt, tunc omnia subripit : ut qui divitem se putabat, evigilans nihil inveniatur. Ita multi hic bene securi, nihil boni se habere tunc inveniunt. Propter hoc incæpit de temporibus ut moneret eos cavere sibi, ne ita deprehendantur.

VERS. 3. — *Cum enim dixerint.* Nam sicut in verbis Danielis invenitur : Regnabit Antichristus et ministri ejus tribus annis et dimidio, et interficientur ab illo Elias et Enoch, sicut et in Apocalypsi habetur : Et tunc erit talis tribulatio, qualis ante non fuit, nec post erit. Postea interficietur a Michael cum maxima parte suorum.

VERS. 5. — *Filii lucis.* Fides est lux quæ facit diem, id est habitum virtutum ; econtra tenebræ sunt infidelitas, nox habitus vitiorum. *Non sumus noctis neque tenebrarum,* etc. Id est, in præsentibus non torpeamus, sed vigilet mens attendens hæc caduca, et sobrie his utamur, non quasi bonis nostris sed ad sustentationem datis. Vere nos qui non sumus noctis non debemus dormire. Nam qui dormit, propter noctem dormit, id est vitia et peccata sua traxerunt eos ad hoc, ut oblitivi vitæ æternæ in istis requiescant, et qui ebrii sunt, his immoderate utendo ; ex nocte vitiorum hoc habent.

Induti lorica, etc. Sicut lorica munit vitalia, ita fides et charitas nos contra appetitum terrenorum.

VERS. 13. — *Ut habeatis illos.* Necessaria eis ministrando, et reverentiam dignitati exhibendo. Quid enim prodest honorem sine fructu habere ? Sicut divitiæ negligentiam pariunt salutis, ita egestas dum saturari querit, a justitia declinat. Ideo in alia epistola præcipit presbyteros duplici honore esse honorandos.

VERS. 15. — *Malum pro malo.* Tunc malum pro malo redditur, si corripiendus non corripitur, sed prava dissimulatione negligitur. *In omnes,* etc. Generaliter ad omnes. *Sine intermissione.* Id est, semper juste vivite et æterna desiderate. Justus nunquam desinit orare, nisi desinat justus esse. Semper orat qui semper bene agit. Ipsum enim desiderium bonum, oratio est ; et si continuum est desiderium, continua est oratio.

VERS. 18. — *In Christo.* Est ostensa voluntas Dei, quia hæc fuerunt in Christo, in quo nihil Deo displicuit. *Spiritum nolite.* Quia voluntas Dei est facere hæc omnia, vos majores qui habetis per Spiritum sanctum, donum intelligentiæ, nolite illud abscondere, quo merito et vos perderetis. Vos subditi prophetias illorum nolite spernere, tamen non omnia indiscrete accipiatis, sed *probate,* id est ratione discutite, et quod bonum invenitur tenete. *Spiritum nolite extinguere,* id est : Si cui Spiritus sanctus ad aurem quid revelat, noli prohibere loqui quod sentit. Spiritum sanctum qui datus est nobis, non quantum in se, sed in nobis, extinguimus, dum peccando fugamus.

VERS. 23. — *Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia,* etc. Id est, ego ita prælatos et subditos moneo, ipse autem Deus est qui potest. *Spiritus vester.* Ratio servetur integra, non consentiendo carni. *Et Anima.* Id est, sensualitas servetur integra, serviendo rationi. *Et corpus.* Ut nihil agatis ejus ministerio. Unde aliquis conqueratur. Aliquando inquinatur anima per cogitationem malam et est mundum tamen corpus. Ideoque spiritum integrum in homine dicit esse debere. Si autem mala vita, vel cogitatio intercedat, non erit spiritus. Spiritus et anima et corpus quibus homo constat, scilicet illud quo intelligimus, et illud quo vivimus et illud quo visibiles et contractibiles sumus, quæ rursus duo dicuntur, quia sæpe anima cum spiritu nominatur. *Sine querela.* Aliud est esse sine peccato, quod de solo in hac vita Unigenito dictum est. Aliud est esse sine querela, quod de multis justis etiam in hac vita dici potuit. Quia est quidam modus bonæ vitæ, de quo etiam in ista conversatione, justa querela esse non possit. *In adventu.* Hoc est usque ad finem vitæ.

VERS. 24. — *Fidelis.* Quasi dicat : Oro ut sanctificet, ut sanctificatos servet, nec inde dubitandum est, quia verus est in promissis, qui vocavit vos ad hoc ut sancti essetis.

EPISTOLA II AD THESSALONICENSES.

ARGUMENTUM.

Ad Thessalonicenses secundam scribit Epistolam Apostolus, et notum facit eis de temporibus novissimis, et de adversarii dejectione. Scribit hanc Epistolam ab Athenis per Titum diaconem et Onesimum acolythum.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 5. — *Gratias agere,* etc. Hic gratias agit Deo de bonis eorum, ne forte de tanto bono quod ex Deo habebant, extollantur, tanquam a seipsis habentes. *In invicem.* Ut scilicet, qui diligitur diligat alios, et mutuis obsequiis charitatem ostendat.

VERS. 5. — *In exemplum justi*, etc. Si enim tam severe punit peccata in poenitentibus, quid faciet induratis? Hoc dicit, ut intelligatur quod non parcat impiis qui non parcat justis. *Justi* : si tamen *justum est*, quod constat esse. Non enim ponitur hic, si tamen, pro dubitatione, sed pro affirmatione, unde alius interpres ait : *Siquidem justus est*, etc.

VERS. 7. — *In revelationem*. Incipit ostendere quam horribilis tribulatio illis, et quam jucunda requies istis futura est.

VERS. 8. — *Domini Jesu*. Venientis in flamma ignis non quod sit flamma circumdatus, sed per effectum, quia inimicos exuret. *His qui non noverunt Deum*. Nam alii sunt qui nesciunt legem.

VERS. 9. — *Qui pœnas dabunt*. Id est sustinebunt. Dare enim aliquando ponitur pro sustinere, ita et hic. Et congrue, qui enim patitur, dat ei quem offendit, pœnas quasi gratas. *In interitu æternas*. Quasi dicat : Semper sentient pœnas, non tamen semper deficient.

Cum venerit glorificari, etc. Ipse enim clarus et mirabilis videbitur in credentibus, severus autem apparebit in incredulos, cum eos pœnis æternis coarctabit. Et est horum verborum brevis sensus : Veniet punire malos, et glorificare bonos.

VERS. 10. — *Quia testimonium*. Ideo vobis tribulatis dat requiem nobiscum, quia testimonium, id est quidquid diximus de illo die judicii, credidistis de gloria honorum et pœna malorum.

VERS. 11. — *In quo*. Ordo verborum talis est : *In quo die oramus, ut dignetur*, id est dignos judicet : *Semper oramus*. Vel *in quo*, id est pro quo, vel cujus diei periculo vitando, semper orandum est. *Opus fidei*. Id est, confessionem quæ proprie est opus fidelum in virtute, ut a confessione nullo modo flecti possint. Vel, opus fidei, omne bonum quod fides exigit : et sine quibus fides mortua est. *In virtute perseverantiae*, ut scilicet det vobis perseverantiam usque ad finem.

CAPUT II.

VERS. 1. — *Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi*, etc. Hucusque dixit se eis gratias agere et orare, hic determinat de die judicii, obsecrans eos ne leviter et facile de adventu Domini quasi de prope imminente opinionem recipiant vel terreantur.

VERS. 2. — *Non cito moveamini*. Quasi dicat : Si moveamini ; cito est, nihil enim vobis infertur quod diu duret. *Neque per spiritum*. Id est, si malignus spiritus, quasi angelus lucis apparens in visione hoc vobis persuadeat. Vel, si quis dicat per Spiritum sanctum revelantem hoc se cognovisse quod dies judicii immineat, nolite credere. *Neque per Epistolam*. Solent enim tergiversatores, ut fallant, sub nomine clari alicujus viri epistolam fingere, ut auctoritas nominis possit commendare quod per se ipsum recipi non posset. *Quasi instet dies Domini*. Non hoc ita dicit quin velit, ut habeant succinctos lumbos et lucernas ardescentes in manibus, expectantes quando revertatur Dominus a nuptiis.

VERS. 3. — *Quoniam nisi venerit*. Occulte loquitur de destructione imperii Romani, ne irritaret eos ad persecutionem Ecclesiæ. Vel hoc dicit de spiritali imperio Romanæ Ecclesiæ, vel discessione a fide. *Nisi venerit refuga primum*. Sic aliqui codices habent. Quod nulli dubium est de Antichristo eum dixisse, quem refugam vocat : utique a Domino Deo. Si enim hoc de omnibus impiis merito dici potest, quanto magis de isto ! *Filius perditionis*. Antichristus, non per naturam, sed per imitationem

VERS. 4. — *In templo*. Vel, *templum*. Nonnulli non ipsum principem tantum, sed universum corpus ejus, id est, ad eum pertinentem hominum multitudinem simul cum ipso principe hoc loco intelligi volunt : rectiusque dici putant, sicut in Græco est, non *in templo*, sed *in templum Dei sedeat*, quasi ipse cum suis sit templum Dei, quod est Ecclesia. Sicut dicitur : *Sedet in amicum*, id est ut amicus.

VERS. 6. — *Scitis*. Eos scire dicit quid detineat, nec aperte exponit, et ideo nos nescimus, nisi quod quidam suspicantur de Romano imperio dictum fuisse, donec tollatur, vel de medio fiat. Et ideo Apostolum non id aperte scribere voluisse, ne calumniam scilicet incurreret, quod Romano imperio male optaverit, cum speraretur æternum. *Suo tempore*. Completa accessione ad Romanum imperium, et ad Romanæ Ecclesiæ obedientiam, aderit discessio ab utroque imperio : qua impleta aderit ille iniquus, impleto tempore misericordiæ quo plenitudo gentium intrat ad fidem : revelabitur discessio, et sic instabit dies Domini.

VERS. 7. — *Nam mysterium*, etc. Jam in ipsis initiis accessionis invenitur iniquitas, sed mystica, id est pietatis nomine palliata, ut velint haberi ministri Christi cum sint pseudo. Diabolus occulte per Neronem et alios occidebat martyres, sicut per illum tunc aperte facturus est, occidendo Eliam et Enoch aliosque plurimos : et sunt Nero et alii umbra futuri Antichristi, sicut David et Abel Christi. *Donec de medio fiat*. Id est, tollatur illa potestas Romani imperii de medio mundi : quia omnes undique Romam quasi ad caput confluebant. Vel, qui fidem tenet, teneat, donec ipsa refrigescat. Vel, qui detinet illum, id est accessio ad fidem, detineat, donec ipsa tollatur de medio. Vel, donec iniquitas, quæ modo est mystica, fiat de medio, id est quasi de communibus, ut non erubescat homo adulterari vel furari, sicut nec ambulare vel loqui. *De medio fiat*. Scilicet discessio, id est manifeste appareat : et tunc jam revelata discessione a Deo vero, jam refrigerata charitate ex abundantia iniquitatis revelabitur, etc.

VERS. 8. — *Spiritu oris sui*. Id est virtute Spiritus sancti, qui dicitur spiritus oris, quia ab eo procedit.

VERS. 9, 10. — *Mendacibus et in omni seductione*. Signa illa vocantur mendacia, vel quia non vera ut

videntur, sed phantastica erunt. Vel si vera, Dei A non ambulant secundum traditionem. Scitis enim permissione ad mendacium trahent.

Ideo mittet illis Deus: (Aug., lib. xx, de Civit. Dei, c. 19.) Deus diabolum ista facere permittet, etc., usque ad alias injustissime iudicatum.

VERS. 12. — *Primitias in salutem.* Ut scilicet non in illo periculoso tempore ultimo, sed in primitiva Ecclesia crederemus in Christum, atque fitem confiteremur. Vel, nos apostolos primitias omnium credentium, quia apostoli primi crediderunt, et hoc in salutem omnium gentium.

VERS. 13. — *In acquisitionem gloriæ Domini nostri Jesu Christi.* Vel, ut sitis acquisitio, in qua Deus glorificetur.

VERS. 15. — *Et dedit consolationem.* Promittendo cælorum regnum. *In gratia.* Id est per gratiam quam dedit, speramus æterna. Vel hæc omnia dedit non merito nostro, sed in gratia sua.

CAPUT III.

VERS. 1. — *De cætero, fratres, orate.* Orandum esse hortatur, ut dignetur Deus doctrinam suam infatigabili cursu dirigere et transfundere per ora apostolorum in aures audientium, et ab auribus in corda, ut compescantur malorum seditiones.

VERS. 2. — *Ut liberemur.* A pseudo, ne nostros seducant, vel nobis insidias tendant. Vel, liberemur ab importunis, id est infidelibus qui resistunt verbo Dei, nec stant in portu quietis. *Et malis,* qui persequuntur infideles. Ideo dico *liberemur*, quia nondum acceperunt omnes fidem per me qui accepturi sunt. *Non enim omnium est fides.* Id est, nec vobis orantibus omnes sunt credituri, sed tantum præordinati in adoptionem filiorum.

VERS. 6. — *Denuntiamus.* De curiosis incipit et otiosis, monens bonos ut eos corripiant.

VERS. 7. — *Scitis quomodo oporteat nos imitari.* Et cum illi hæc non faciant, debetis vitare. Vel,

quomodo me habui, quod in illis non videtis, quasi dicat: Non est opus ut exponam vobis eam traditionem quia eam scitis, quod non inquieti fuerimus, ut ii qui aliena negotia curant, vagantes hac illac.

VERS. 9. — *Sed ut nosmetipsos.* Notandum quia Apostolus non solum verbis docebat, sed hortabatur et factis. Idonei enim magistri est quæ docet verbis, operibus explere.

VERS. 10. — *Quoniam si quis non vult operari.* Dicunt quidam de operibus spiritualibus hoc Apostolum præcepisse, alioquin si de opere corporali hoc diceret, in quo vel agricolæ vel opifices laborant, videretur sentire adversus Dominum, qui dicit in Evangelio: *Nolite solliciti esse, quid manducetis* (Matth. vi), etc. Sed superflue conantur et sibi et cæteris caliginem obducere, ut quod utiliter charitas monet, non solum facere velint, sed nec intelligere, cum multis aliis locis epistolarum quid hic sentiat Apostolus apertissime doceat. Vult enim servos Dei corporaliter operari unde vivant ut non compellantur egestate necessaria petere. Nec est contra illud quod prædictum est: *Nolite solliciti esse quid manducetis*, etc. Non enim hoc ideo dictum est, ut non procurent quantum necessitati sat est, unde honeste potuerunt, sed non ut ista intueantur, nec propter ista faciant quidquid Evangelii præconio facere jubentur.

VERS. 11. — *Curiose agentes.* Hoc factum abhorret disciplina Dominica, eorum enim deus venter est, qui fœda cura necessaria sibi provident.

VERS. 13. — *Nolite deficere.* Quia etsi operentur, possunt tamen nonnullis indigere. Et ideo monet, ne illi qui habebant unde servis Dei necessaria præberent, hac occasione pigrescerent. Non enim in reprehensionem venit qui humanus est in largiendo, sed hic qui, cum possit laborem ferre, otiose vult vitam agere.

EPISTOLA I AD TIMOTHEUM.

ARGUMENTUM.

Timotheum instruit et docet de ordinatione episcopatus, et diaconii, et omnis ecclesiasticæ disciplinæ, scribens ei a Laodicea per Tychichum diaconem.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 2. — *Gratia, et misericordia, et pax a Deo Patre.* In hac salutatione tria ponit, quæ exoptat, cum in aliis tantum duo posuerit. *Misericordia* hic accipitur pro eo quod in aliis epistolis gratia dicitur, id est remissio peccatorum. *Pax* est tranquillitas animi, præliatio æternæ pacis. Hæc communiter omnibus optari solet. *Gratia* vero quam hic addit, episcopis optatur, id est donatio Spiritus sancti, qua ministri Dei armantur.

VERS. 3. — *Sicut rogavi.* Post salutationem prius

de pseudo repellendis: incipit hic legem adhuc tendendam docentibus.

Rogavi. (AMBR.) Dicit *rogavi*, ut affectum charitatis, et formam humilitatis ostenderet.

Fabulis et genealogiis. (Aug., lib. 11 contra adversarios legis et Proph., c. 1.) Hæreticus quidam inimicus legis et prophetarum, existimat Apostolum hoc loco divina eloquia fabulas appellasse, etc., usque ad quod nusquam sacra pagina narrat.

VERS. 4. — *Genealogiis.* Genealogiæ erant quibus quidam Judæi narrabant se esse de genere Abraham et David: quasi inde eis deberetur, vel quibus curabant Christum non esse ex David oriundum.

VERS. 5. — *Finis autem.* In fide est ædificatio Dei, quia ex fide est spes, et inde charitas, quæ est adimpletio legis. Vel sic construe: Quidam docent